

ALGEMENE DIRECTIE STATISTIEK EN ECONOMISCHE INFORMATIE
PERSBERICHT 16 oktober 2009

ARMOEDE GEPEILD

Een analyse van de EU-SILC cijfers naar aanleiding van 17 oktober
Werelddag van verzet tegen armoede

- 15% van de Belgen – ongeveer 1 op 7 dus - leeft onder de armoedegrens;
- Er bestaan belangrijke sociale breuklijnen in het armoederisico. In vergelijking met de belangrijkste buurlanden vertoont België voor sommige van deze breuklijnen een enigszins afwijkend patroon. Dat is bijvoorbeeld het geval voor de leeftijdsgebonden risico's op armoede;
- Voorlopige resultaten voor 2008 vertonen een opwaartse knik in subjectieve armoede.

INLEIDING

Naar aanleiding van de 'Werelddag van Verzet tegen Armoede' op 17 oktober verkent en analyseert de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (ADSEI) van de FOD. Economie elk jaar een aantal thema's rond armoede. Bron van deze analyses is de EU-SILC enquête (Statistics on Income and Living Conditions), die ADSEI jaarlijks bij meer dan 6.000 Belgische huishoudens organiseert. De resultaten van EU-SILC dienen onder meer als input voor de berekening van het armoederisico maar de gegevensset is veel breder en belicht ook algemenere thema's rond levensomstandigheden en welzijn.

Armoede is in de eerste plaats een objectief gegeven. Het (be)treft mensen en huishoudens die zich amper – of soms helemaal niet - een leven en een levensstijl kunnen permitteren die door de meerderheid van de bevolking als essentieel en vanzelfsprekend beschouwd wordt. Het gaat dan over het moeten missen van basisbehoeften zoals gezonde voeding, goede huisvesting, kansen op ontwikkeling en een toekomstperspectief.

Naast dit objectieve gegeven kent armoede echter – tot op een zekere hoogte althans – ook een subjectieve dimensie. Binnen een zekere marge onder de armoededrempel die we jaarlijks op basis van EU-SILC berekenen kent immers niet iedereen in dezelfde mate problemen. Omgekeerd is het niet zo dat iedereen boven die drempel zonder meer probleemloos rondkomt.

Andere factoren dan het inkomen – zoals de levensstijl en de verwachtingen hieromtrent – maar vooral ook contextuele factoren zoals de levensfase waarin men zich bevindt, of er een eigen woonst verworven werd, of er schulden zijn en het algemene prijsniveau spelen in die subjectieve perceptie uiteraard een rol.

EU-SILC is een bijzonder rijke bron, die toestaat de verschillende benaderingen van armoede – monetair versus niet-monetair en objectief versus subjectief – in kaart te brengen en dit dan nog binnen de context van een panelenquête waarbij vergelijking over de jaren heen mogelijk is (vanaf 2004 – de start van de enquête). Bovendien is de enquête Europees geharmoniseerd, zodat ook vergelijking tussen de lidstaten mogelijk is.

Hieronder presenteren we een overzicht van de belangrijkste monetaire armoede-indicatoren. We maken daarbij steeds een vergelijking met onze belangrijkste buurlanden en het gemiddelde van de EU-15. De cijfers slaan op de periode 2004-2007 – de periode voor het begin van de crisis dus. Begin volgend jaar mogen nieuwe cijfers verwacht worden. Niettemin kunnen we nu al voor een aantal indicatoren van subjectieve armoede in het bijzonder een vooruitblik op de nieuwe resultaten geven. Voor deze resultaten – die dus de periode 2004-2008 overspannen – is wel geen Europese vergelijking mogelijk omdat de cijfers voor de buurlanden op dit moment nog niet bekend gemaakt werden (door Eurostat – het statistisch bureau van de EU).

HET ARMOEDERISICO

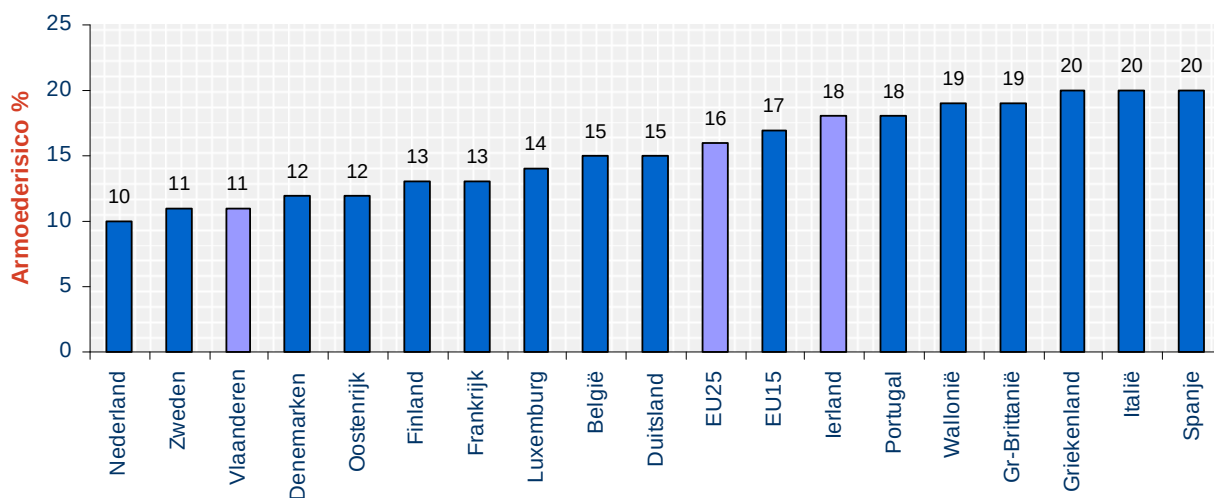
15% van de Belgen – of ongeveer één op zeven - leeft in armoede. Dit cijfer is in de vier jaar dat de enquête loopt vrijwel stabiel gebleven.

Voor een alleenstaande betekent arm zijn (op basis van EU-SILC 2007) moeten leven van een netto inkomen dat lager ligt dan 878 euro per maand. Voor een gezin bestaande uit twee volwassenen en twee kinderen is dat 1.844 euro per maand.

Er zijn belangrijke regionale verschillen. In Vlaanderen bedraagt het armoedecijfer 11% - in Wallonië 19%. Ook deze cijfers zijn al vier jaar lang vrijwel stabiel.

Waar deze cijfers zich bevinden binnen de Europese context, wordt weergegeven in figuur 1.

Figuur 1: Armoederisico's voor de EU-15, Vlaanderen en Wallonië – EU-SILC 2007

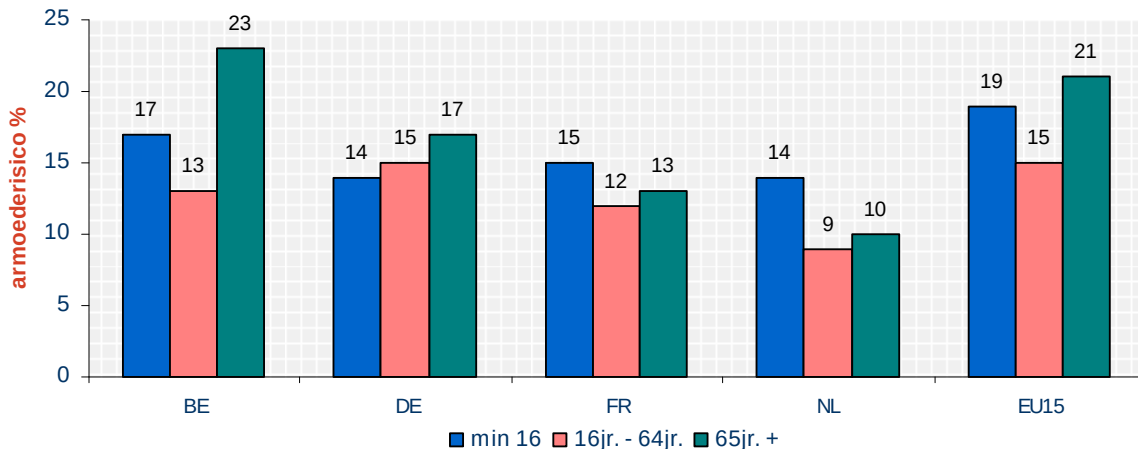

Naast regionale verschillen maskeert het algemene armoederisico ook belangrijke breuklijnen tussen verschillende sociaaldemografische en sociaaleconomische groepen. Vrouwen lopen een groter risico dan mannen (16% voor vrouwen versus 14% voor mannen), ouderen en jongeren een groter risico dan mensen op actieve leeftijd en ten opzichte van de actieve bevolking hebben niet-actieven – zoals te verwachten is – een veel groter risico om in de armoede te verzeilen. Alleenstaande ouders vormen met een risicopercantage van 36 % een bijzonder kwetsbare groep.

Tenslotte is het risico op armoede dat huurders lopen bijna driemaal zo hoog als het armoederisico van eigenaars: 29% voor huurders ten opzichte van 10% voor eigenaars.

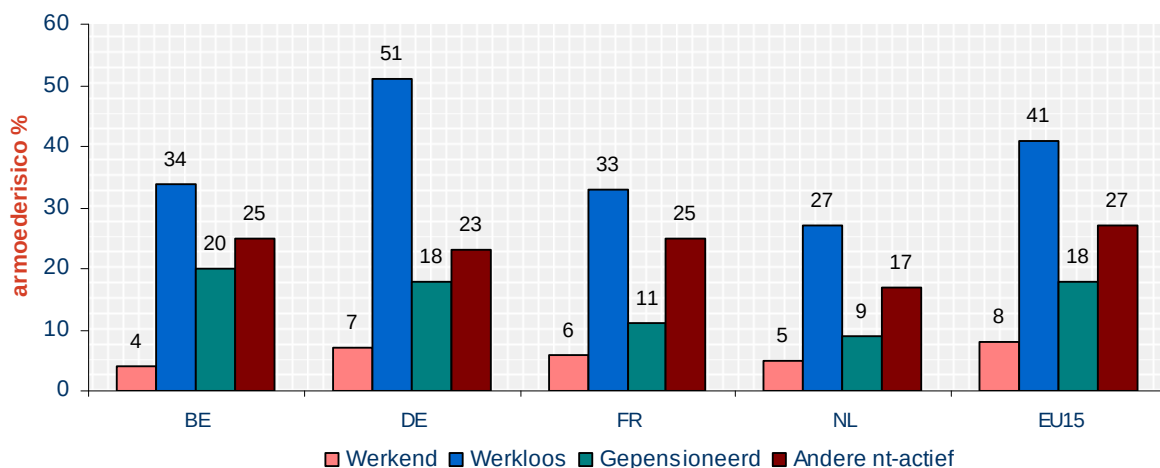
Nadere studie van het demografisch patroon van de armoede – in België maar ook in de buurlanden – levert nog meer interessante inzichten op. In figuur 2 wordt een overzicht gegeven van de armoederisico's in 3 bredere leeftijdscategorieën voor België, de belangrijkste buurlanden en het gemiddelde voor de EU-15.

Figuur 2: Armoederisico's volgens leeftijd voor België, Duitsland, Frankrijk, Nederland en de EU-15, – EU-SILC 2007

Wat in deze figuur voor België opvalt, is het weinig homogene patroon van de armoederisico's tussen de verschillende leeftijdscategorieën. Het Belgische 'patroon' komt daarbij eerder overeen met wat we zien voor de EU-15 als geheel dan het patroon dat waargenomen wordt in Duitsland, Frankrijk en Nederland. In onze buurlanden zien we veel homogenere armoedecijfers tussen de verschillende leeftijdsgroepen. De maximale kloof bedraagt er 5 procentpunten, meer bepaald in Nederland tussen de middencategorie – waar het armoedepercentage 9% bedraagt – en de jongeren, waar 14% arm van is. In België loopt het verschil op tot 10 procentpunten - namelijk tussen het armoedepercentage van de middencategorie (13%) en dat van de 65-plussers (23%).

Figuur 3: Armoederisico's volgens sociaaleconomisch statuut voor België, Duitsland, Frankrijk, Nederland en de EU-15, – EU-SILC 2007

Zoals verwacht kan worden zijn er ook belangrijke sociaaleconomische breuklijnen in armoede. Het hebben van werk is daarbij in alle landen een erg belangrijke buffer tegen armoede. Niettemin kent men overal ook het fenomeen van de 'working poor': mensen met werk, van wie het inkomen niettemin onder de armoededrempel blijft. België scoort wat dit betreft goed. Het aandeel 'working poor' blijft in ons land beperkt tot 4%, de helft van het gemiddelde van de EU15 (8%).

Werklozen vormen overal een kwetsbare groep. De percentages lopen sterk op. In Duitsland blijkt zelfs meer dan de helft van de werklozen in armoede te leven. De cijfers voor de gepensioneerden ten slotte zijn, net als die voor 65-plussers in figuur 2 hierboven, niet goed voor België. 1 op 5 gepensioneerden in België moet rondkomen van een inkomen onder de armoedegrens. De kloof is vooral groot met Frankrijk (11%) en met Nederland (9%).

SUBJECTIEVE ARMOEDE

Een drempel bepalen en berekenen welk deel van de populatie onder die drempel valt is één zaak, de mensen vragen of ze rond komen is een ander. Naar dit laatste – anders uitgedrukt naar de mate waarin mensen zeggen 'de eindjes aan elkaar te kunnen knopen' – wordt soms verwezen met de term subjectieve armoede omdat de inschatting van de situatie volledig overgelaten wordt aan het oordeel van de respondent.

Subjectieve armoede wordt vaak gerelateerd aan andere zogenaamde 'niet-monetaire' indicatoren van armoede, bijvoorbeeld de mate waarin mensen beschikken over bepaalde gebruiksgoederen. In tabel 1 hieronder geven we een overzicht van de evolutie van een aantal van deze indicatoren evenals van de mate waarin de respondenten zeggen 'de eindjes aan elkaar te kunnen knopen'.

Tabel 1 De eindjes aan elkaar knopen en andere niet- monetaire armoede-indicatoren: evolutie voor België tussen 2004 en 2008.

	2004	2005	2006	2007	2008
moeilijkheden om de eindjes aan elkaar te knopen (moeilijk tot zeer moeilijk)	18%	17%	17%	15%	21%
niet in de mogelijkheid om jaarlijks 1 week met vakantie te gaan	29%	27%	25%	23%	26%
Geen middelen om internet te hebben	12%	10%	9%	9%	7%
Geen middelen om PC te hebben	9%	7%	7%	6%	5%
niet in de mogelijkheid om 1 maal per maand vrienden uit te nodigen	12%	11%	12%	11%	15%
niet in de mogelijkheid om om de 2 dagen vlees/vis of vegetarisch alternatief te eten	4%	4%	4%	3%	5%
niet in de mogelijkheid om onverwachte uitgaven op te vangen	-*	23%	21%	21%	23%
Geen middelen om een auto te hebben	7%	7%	7%	7%	6%

* in 2004 was de vraagstelling voor dit item niet gelijk aan deze van de daaropvolgende jaren. De resultaten zijn dus niet vergelijkbaar.

De cijfers voor 2008 in bovenstaande tabel zijn onder voorbehoud. Zoals gesteld in de inleiding hebben we voor dat jaar tot nader order (december/januari) geen zicht op de monetaire dimensie van armoede en op de andere componenten van de enquête, zodat we bovenstaande cijfers (voor 2008) niet aan een grondige analyse hebben kunnen onderwerpen. Deze cijfers zijn dus ten hoogste indicatief.

Alles in acht genomen lijken ze toch op een zekere trendbreuk te wijzen. Terwijl de tendens voor de meeste indicatoren tussen 2004 en 2007 eerder dalend was, zien we voor 2008 opnieuw een opwaartse knik. Dat is zeker het geval voor de mate waarin mensen zeggen rond te komen met hun inkomen. In de enquête 2008 gaf meer dan één op vijf (21%) aan dat ze het moeilijk tot zeer moeilijk hadden om 'de eindjes aan elkaar te knopen'. In 2007 was dit 'slechts' ongeveer één op zeven (15%) en in de jaren daarvoor hoogstens 18%.

Het is niet meteen duidelijk wat daar de reden voor is. De periode waarop de EU-SILC enquête 2008 betrekking heeft, werd gekend door een scherpe inflatie. Dit kan er de oorzaak van zijn dat het aantal personen dat meldde problemen te hebben, toenam. Anderzijds kan de confrontatie met de galopperende inflatie er evengoed toe geleid hebben dat veeleer het aantal personen dat *meende* problemen te hebben om rond te komen toenam dan het aantal personen dat ook echt problemen ondervond.

Een kwestie van perceptie dus. Zonder analyse van de monetaire component is het onmogelijk uit te maken welke van deze twee verklaringen de juiste is of – veel aannemelijker – in welke mate beide elementen een rol speelden.

De opwaartse knik in de trend manifesteert zich niet voor alle indicatoren. Voor het bezit van een pc en auto en het toegang hebben tot internet is ze er niet. Deze zaken worden mogelijk als essentieel beschouwd en zodoende komen ze niet in aanmerking om op te besparen.

Verdere analyse en vollediger cijfers zullen duidelijkheid brengen.

Technische info

Berekening van het armoederisico

De armoededrempel is gelijk aan 60% van het mediaan beschikbaar inkomen op individueel niveau. Dit komt neer op volgende rekensom: 60% van 17.563 euro per jaar voor een alleenstaande maakt een drempel van 10.538 euro per jaar of afgerond 878 euro per maand. Die drempel wordt voor gezinnen niet zomaar vermenigvuldigd met het aantal gezinsleden. Vanuit het principe dat gezinsleden kosten en bestedingen delen wordt een tweede volwassene in een gezin maar voor de helft meegerekend (factor 0.5) in de berekening van de armoededrempel en kinderen (<14 jr.) maar voor een factor 0.3. De armoededrempel voor een gezin bestaande uit twee volwassenen en 2 kinderen wordt dus verkregen door de drempel voor alleenstaanden te vermenigvuldigen met een factor 2.1 ($10.538 * 2.1 = 22.129$ euro of afgerond 1.844 euro per maand). Die 2.1 is het resultaat van volgende optelsom: een 'gewicht' van 1 wordt toegekend aan het gezinshoofd, 0.5 aan de tweede volwassene in het gezin en uiteindelijk 0.3 aan elk kind.